

Ιωάννης Ζήλλης
ιστοριοδίφης
zillis02@otenet.gr

ΠΟΥΛΩΝΤΑΣ ΓΕΥΣΗ, ΑΡΩΜΑ και ΜΟΔΑ

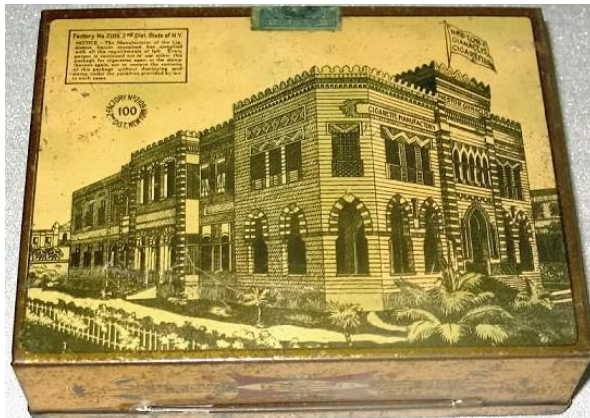
*Η άνοδος και η πτώση του χειροποίητου αιγυπτιακού τσιγάρου **

Στα μέσα του 19^{ου} αιώνα, από τα καπνομάγαζα του Μούσκι έκανε την εμφάνισή του το χειροποίητο αιγυπτιακό τσιγάρο, γεμισμένο από τα μυρωδάτα ανατολικά καπνά με προέλευση από τη Σαμψούντα, τη Σμύρνη, την Καβάλα και την Ξάνθη. Σύντομα η γεύση και το άρωμα των καπνών της Ανατολής θα κυριεύει τους καπνιστές στην Ευρώπη, στην Αμερική και σε όλη την παγκόσμια αγορά με το λανσάρισμα και την καθιέρωση στην κατανάλωση του πολυτελείας μυρωδάτου αιγυπτιακού χειροποίητου τσιγάρου.

Κύριος συντελεστής αυτής της καπνιστικής επανάστασης ήταν Έλληνες καπνέμποροι και παραγωγοί του αιγυπτιακού χειροποίητου τσιγάρου οποίοι σταδιακά είχαν εγκατασταθεί στην Αίγυπτο. Η πρώτη ύλη ήταν εισαγόμενη, ενώ το πεδίο κατανάλωσης δεν ήταν η χώρα παραγωγής, δηλαδή η Αίγυπτος, αλλά η παγκόσμια αγορά όπου μια βαθιά ρουφηξιά γέμιζε τα πνευμόνια των καπνιστών, καθώς και την ατμόσφαιρα με τα αρώματα και τα μυστήρια της Ανατολής.

NESTOR GIANACLIS

Το 1864 ο «πατέρας του αιγυπτιακού χειροποίητου τσιγάρου» Νέστωρ Τσανακλής (αν και από τους πρώτους εφευρέτες του αιγυπτιακού τσιγάρου θεωρείται ο Ιωάννης Καραβόπουλος -G. & I. A. CARAVOPOULOS 1857- ο οποίος μαζί με τον αδελφό Γεώργιο άρχισε την κατασκευή χειροποίητων τσιγάρων στην Αλεξάνδρεια πριν ακόμα εμφανιστούν στο Κάιρο οι ελληνικοί οίκοι) έφτασε στο Σουέζ όπου ξεκίνησε πουλώντας κομμένο καπνό σε κουτιά και τσιγαρόχαρτο στους εργάτες, οι περισσότεροι Έλληνες από την Κάσσο, που εργάζονταν στην εκσκαφή της διώρυγας του Σουέζ. Επειδή τα χέρια των εργατών ήταν γεμάτα λάσπη και άμμο από τις εκσκαφικές εργασίες και δυσκολεύονταν στο στρίψιμο ενός τσιγάρου, ο Νέστωρ Τσανακλής ανέλαβε και έστριβε τα τσιγάρα, τα συσκεύαζε σε πακέτα και τα πουλούσε έτοιμα στους εργάτες.

Το 1869 έρχεται στο Κάιρο ανοίγοντας μαγαζί στο Μούσκι όπου ήταν συγκεντρωμένα όλα τα καπνομάγαζα. Σε αυτά τα μικρά μαγαζιά - καπνοπωλεία οι καταστηματάρχες, που με μερικούς εργάτες πωλούσαν αρχικά κομμένο καπνό ή κατάλληλα επεξεργασμένο για μάσημα, άρχισαν να κατασκευάζουν κατόπιν παραγγελίας

το χειροποίητο τσιγάρο για τους πελάτες τους. Κάθε τέτοια μικρή «καπνοβιομηχανία» είχε το δικό της χαρμάνι από μίγμα διαφόρων ποικιλιών.

Ο Νέστωρ Τσανακλής ήταν προμηθευτής των ανακτόρων του Χεδίβη Τεουφίκ. Σε μια πρόσκληση Άγγλων αξιωματικών δόθηκε παραγγελία 50.000 τσιγάρων. Η άριστη ποιότητα και γεύση κέρδισε τους Άγγλους αξιωματικούς οι οποίοι την επόμενη μέρα αναζήτησαν το «εργοστάσιο» και με έκπληξή τους βρέθηκαν μπροστά σε ένα μικρό μαγαζί «... την επομένην πληθώρα Άγγλων αξιωματικών έτρεχε παρά το Μούσκι ζητούσα το εργοστάσιον του κ. Τσανακλή. Ο ίδιος ο μακαρίτης, μοι διηγείτο, ότι το κατάστημα του τότε είχε τέτοια χάλια που κυριολεκτικώς τα χρειάστηκε όταν είδε τας προσωπικότητας αι οποίαι το επισκέπτοντο και εζήτουν τα σιγαρέττα του». *Τριακονταετηρίς «Σφιγγός» 1903-1933.*

Η αύξηση της ζήτησης αναγκάζει τον Τσανακλή γύρω στο 1883-4 να μεταφέρει την επιχείρησή του από το μικρομάγαζο στο Μούσκι στην πλατεία Ισμαηλίας (σημερινή πλατεία Ταχρίρ) στο παλάτι του Khairy Pasha (για πολλά χρόνια τα κεντρικά γραφεία του Αμερικανικού Πανεπιστημίου Καΐρου - AUC), με 80 περίπου άτομα προσωπικό και με εξαγωγές περίπου το μήνα σε:

Αγγλία 500.000 τσιγάρα
Γερμανία 250-300.000 τσιγάρα
Αυστρία-Ουγγαρία 150.000 τσιγάρα
Ολλανδία 250-300.000 τσιγάρα
Σουηδία-Νορβηγία 500.000 τσιγάρα
(*Αθ. Πολίτης. Β! τ. σελ. 292*)

Είκοσι χρόνια αργότερα, το 1906, όταν οι εξαγωγικές δραστηριότητες αναπτύχθηκαν σημαντικά, μετέφερε τις εργασίες του στο νέο εργοστάσιο στη Σούμπρα, ένα ανακαινισμένο ανάκτορο με την προσθήκη μιας νέας πτέρυγας, με 400 εργάτες προσωπικό.

Ο Νέστωρ Τσανακλής ήταν από τους πρώτους εισαγωγείς του τσιγάρου Nestor στην Αμερική όπου για να αντιμετωπίσει την αυξημένη ζήτηση ιδρύει στις αρχές του αιώνα ένα εργοστάσιο στη Βοστώνη το οποίο μεταφέρει αργότερα στην Νέα Υόρκη. Στη συνέχεια, για να αντιμετωπίσει το πρόβλημα των δασμών στην Ευρώπη και ιδιαίτερα στη Γερμανία ιδρύει άλλα δύο εργοστάσια, ένα στην Φραγκφούρτη και ένα στη Γενεύη.

Λίγα χρόνια μετά το θάνατο του Νέστορα Τσανακλή ο οίκος Παπαστράτου τίθεται επικεφαλής της επιχείρησης με στόχο την αιγυπτιακή αγορά και το 1936 εγκαινιάζεται το νέο εργοστάσιο σιγαρέτων στο Μπουλάκ (Boulak). «Ο διεθνούς φήμης Καπνοβιομηχανικός Οίκος της Ελλάδος του κ. Παπαστράτου βαρέως φέρων τον κλονισμόν τούτον της Ελληνικής βιομηχανίας εν Αιγύπτω, με όλην την ικμάδα της επιχειρήσεώς του, με νέον σύστημα επί τη βάσει των νεωτέρων βιομηχανικών προόδων, έρχεται να εγκαταστήση και ενταύθα παράρτημα της επιχειρήσεώς του». *Τριακονταετηρίς «Σφιγγός» 1903-1933.* Η νέα διοίκηση δεν μπόρεσε όμως να προσαρμόσει μια επιτυχημένη εξαγωγική επιχείρηση στις συνθήκες της εσωτερικής αγοράς, αφού η παραγωγή χειροποίητων τσιγάρων πολυτελείας διέφερε από την παραγωγή τσιγάρων μαζικής κατανάλωσης. Έτσι, σταδιακά σταμάτησε την παραγωγή μέχρι την τελική απόσυρσή της από την αιγυπτιακή αγορά (1955).

Στα μέσα της δεκαετίας του 19ου αιώνα δημιουργούνται /αναπτύσσονται οι κυριότεροι εξαγωγικοί οίκοι όπως:

TH. VAFIADIS & Co. 1870

Πρόκειται για τον οίκο Βαφειάδη του Καΐρου, με εξαγωγές στις Ινδίες και στις Ολλανδικές αποικίες, με καταστήματα στο Λονδίνο, στην Καλκούτα, τη Βομβάη, το Ραγκούν κλπ.

KYRIAZIS FRERES 1873

Το 1873 ο Ευστάθιος Χαλκιόπουλος από το Ανήλιο και ο Ιωάννης Κυριαζής από τον Κισσό του Πηλίου, ίδρυσαν εταιρεία εισαγωγής καπνών συνεχίζοντας τη συνεργασία τους μέχρι το 1880. Με τη διάλυση της εταιρείας καθένας συνέχισε τη δραστηριότητα μόνος του.

Το 1886 η αύξηση της ζήτησης αναγκάζει τον Ιωάννη Κυριαζή να συνεταιρισθεί με τους αδελφούς του Επαμεινώνδα και Ευστάθιο Κυριαζή δημιουργώντας τον οίκο Αδελφών Κυριαζή. Το 1897 κτίζεται το νέο εργοστάσιο στην Τεουφικία για την κατασκευή χειροποίητων τσιγάρων. Οι εξαγωγές αφορούσαν κυρίως στη Γερμανία, αλλά και στην Αγγλία, Αυστρία, Ουγγαρία, Ελβετία κλπ.

Οι δασμοί που πολλά κράτη είχαν επιβάλει στην εισαγωγή τσιγάρων και οι διαφωνίες με την αιγυπτιακή κυβέρνηση λόγω της πολιτικής της μη επιστροφής των εισαγωγικών δασμών (drawback), επιβάλλει την ίδρυση καπνεργοστασίου το 1922 στο Άμστερνταμ και 1925 στο Αμβούργο.

Οι πιο γνωστές μάρκες του οίκου είναι Aris, Astra, Conqueror Extra, Egyptica, Emir, Ferik, Finas, Ideal, Imperatore, Neptune, Special και Zenith.

M. MELACHRINOS & Co. 1879

Ο οίκος Μιλτιάδης Μελαχροινός και Σια ιδρύεται το 1879 και επιδίδεται σε εξαγωγές στην Αμερική, στις Ινδίες κλπ. Το 1904 μετεγκαθίσταται στην Αμερική και συγκεκριμένα στη Νέα Υόρκη όπου συνεχίζει την παραγωγή του «αιγυπτιακού τσιγάρου» χρησιμοποιώντας τα καλύτερα τουρκικά καπνά. Μετά την πώληση του εργοστασίου του, το 1913, επιστρέφει στην Αίγυπτο, όπου μετέχει σε μεγάλες χρηματιστηριακές επιχειρήσεις και στο εμπόριο βάμβακος και βαμβακόσπορων, όπου και διαπρέπει. Με δική του δωρεά το 1916 ιδρύεται η Μελαχροίνειος Σχολή στην Ηλιούπολη.

DIMITRINOS & Co. 1886 με σήμα τον Πετεινό του Ασκληπιού

Ιδρύθηκε το 1886 από τους Δημήτριο Κ. Δημητρίου ή Δημητρίνο, και Ιωάννη Μανουηλίδη. Το 1900 ο Δημήτριος Κ. Δημητρίου αποσύρεται και όλες οι εργασίες περιέρχονται στον Ιωάννη Μανουηλίδη. Το 1901, οι εξαγωγές ανέρχονται σε 30.000.000 περίπου τσιγάρα.

ΠΟΣΟΣΤΑ ΕΞΑΓΩΓΩΝ ΚΑΙ Η ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΑΓΟΡΑ

Οι πέντε αυτοί ελληνικοί οίκοι σύμφωνα με την στατιστική των εξαγωγών του Τελωνείου του Καΐρου, το 1901 κάλυπταν το 75% των εξαγωγών των τσιγάρων στο εξωτερικό.

Στις αρχές του 1900 έχουμε την εισβολή του οργανωμένου κεφαλαίου και των μεγάλων διεθνών καπνοβιομηχανιών. Το 1905 η British American Tobacco (BAT) απορροφά τον αγγλικό οίκο Maspero Frères Ltd και σταδιακά τους περισσότερους αρμένικους οίκους και αρκετούς ελληνικούς που δραστηριοποιούνταν κυρίως στην εσωτερική αγορά, φτάνοντας να ελέγχει σταδιακά περίπου το 70% της αιγυπτιακής αγοράς.

Ανταγωνιστής παρέμεινε ο ελληνικός οίκος των Αφών Κουταρέλλη ελέγχοντας το μεγαλύτερο μέρος της υπόλοιπης εσωτερικής αγοράς. Ο Ελληνικός οίκος χρονολογείται από το 1890 έχοντας ιδρύσει το πρώτο εργοστάσιο στην Αλεξάνδρεια και έχοντας επικεντρωθεί από την αρχή στην εσωτερική αγορά. Το 1920 ιδρύει και δεύτερο μεγαλύτερο εργοστάσιο. Το 1922 αρχίζει τη μηχανική κατασκευή τσιγάρων με την αγορά 3 μηχανών και το 1928 εγκαθιστά άλλες 9 μηχανές για να εξελιχθεί στο μοναδικό σοβαρό ανταγωνιστή της Eastern (τέως BAT) η οποία κατείχε τα 2/3, ενώ αντίστοιχα οι Αφοί Κουταρέλλη το 1/3 της αιγυπτιακής αγοράς.

Τον Αύγουστο του 1936 οι Αφοί Κουταρέλλη δώρισαν δυο στρατιωτικά αεροπλάνα στην Ελληνική Βασιλική Αεροπορία το Κουταρέλλης Ι και το Κουταρέλλης ΙΙ.

Η αναφορά των παραπάνω καπνοβιομηχανιών δεν εξαντλεί, τουναντίον αδικεί την παρουσία των ελληνικών καπνοβιομηχανιών στην Αίγυπτο.

Οι Έλληνες υπήρξαν οι πρώτοι κατασκευαστές «αιγυπτιακού τσιγάρου» και εισαγωγείς ανατολικών καπνών στην Αμερική. Εκτός από τον Νέστορα Τσανακλή από τους μεγαλύτερους καπνεργοστασιάρχες υπήρξε ο Σωτήριος Ανάργυρος που αρχικά εισήγαγε τα Egyptian Deities από την Αίγυπτο και στη συνέχεια, αφού εγκαταστάθηκε στην Αμερική συνέχισε τη δραστηριότητα του με τα Murad, Helmar and Mogul. Το 1900 πουλάει την επιχείρηση του στην Αμερική και επιστρέφει στην Ελλάδα. Το 1928 ιδρύει την «Αναργύρειο και Κοργιαλένιο Σχολή των Σπετσών». Επίσης δωρίζει στην Ελλάδα, τις παραμονές των βαλκανικών πολέμων δυο πολεμικά αεροπλάνα.

Στα μέσα της δεκαετίας του 1920 βρίσκουμε τον Αριστοτέλη Ωνάση στην Αργεντινή να ασχολείται με την εισαγωγή τουρκικών καπνών και την παραγωγή τσιγάρων. Γνωστά είναι τα τσιγάρα με pink επιστόμιο για γυναικεία χρήση.

ΟΙ ΛΟΓΟΙ ΤΗΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΠΝΕΜΠΟΡΩΝ ΣΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΟ

Το 1876, η Τουρκική κυβέρνηση δημιούργησε το μονοπώλιο του καπνού με σκοπό την αύξηση των κρατικών εσόδων, κίνηση που ανάγκασε τους Έλληνες καπνέμπορους να διαλύσουν τις επιχειρήσεις τους και να εγκατασταθούν στην Αίγυπτο όπου οι τοπικές συνθήκες ήταν ευνοϊκές για τη συνέχιση της δραστηριότητάς τους αφού, παρόλο που η Αίγυπτος ήταν μέρος της Οθωμανικής

Αυτοκρατορίας, το καθεστώς του μονοπωλίου δεν ίσχυε λόγω της Βρετανικής στρατιωτικής κατοχής της χώρας.

Η εγκατάσταση και η προσαρμογή ήταν εύκολη αφού στην Αίγυπτο υπήρχαν οργανωμένες ελληνικές κοινότητες, δεν υπήρχε κρατικός έλεγχος στο εμπόριο και τη βιομηχανία, σε συνδυασμό μάλιστα με το καθεστώς των διομολογήσεων που ευνοούσε την οικονομική δραστηριότητα των ξένων, ενώ το ζεστό και ξερό κλίμα του Καΐρου ευνοούσε την εγκατάσταση βιομηχανιών επεξεργασίας της πρώτης ύλης, του καπνού.

Όταν λοιπόν στα μέσα της δεκαετίας του 19ου αιώνα έκανε την εμφάνισή του το χειροποίητο τσιγάρο σε βάρος των παλιών τρόπων καπνίσματος, οι πρωτοπόροι Έλληνες καπνέμποροι άρπαξαν την ευκαιρία λανσάροντας στην παγκόσμια αγορά το πολυτελείας χειροποίητο αιγυπτιακό τσιγάρο με τη μοναδική γεύση του από τα καλύτερα ανατολικά καπνά.

Το ερώτημα παραμένει, γιατί δεν προτίμησαν την Ελλάδα σαν χώρα εγκατάστασης και παραγωγής του χειροποίητου τσιγάρου αφού η πρώτη ύλη ήταν ελληνική;

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ

Τα πρώτα καπνοπωλεία ήτανε συγκεντρωμένα στην περιοχή Μούσκι. Οι καπνέμποροι τύλιγαν μόνοι τους, μαζί με δυο-τρεις εργάτες τα τσιγάρα που προορίζονταν για την εξυπηρέτηση των πελατών τους.

Ήταν οικογενειακές επιχειρήσεις και η τύχη τους συνδεόταν άμεσα με τους ιδιοκτήτες. Στην πρώτη φάση η βιομηχανία χειροποίητου τσιγάρου δε χρειαζόταν μεγάλα κεφάλαια και παράλληλα με την πώληση καπνών, αποτελούσε μια ιδανική μορφή για τις ελληνικές επιχειρήσεις οικογενειακού χαρακτήρα.

Όταν στα μέσα του 19^{ου} αιώνα η ζήτηση για χειροποίητα τσιγάρα άρχισε στη Ευρώπη και στην Αμερική οι ελληνικές επιχειρήσεις της Αιγύπτου γρήγορα προσαρμόστηκαν στις νέες συνθήκες και ήταν έτοιμες να καλύψουν το κενό. Ως πρωτοπόρες δεν συνάντησαν οργανωμένη αντίδραση από τις χώρες εισαγωγής και έτσι σε μικρό χρονικό διάστημα κατάφεραν να εφοδιάζουν την παγκόσμια αγορά με το περίφημο χειροποίητο αιγυπτιακό τσιγάρο.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΠΡΩΤΗΣ ΥΛΗΣ

Τα καλύτερα καπνά από την Τουρκία, την Ελλάδα και τη Βουλγαρία - χαρμάνια των καπνών Σαμψούντας, Καβάλας, Ξάνθης, και Σμύρνης - αποτελούν το μυστικό της υπεροχής του αιγυπτιακού τσιγάρου, αφού επέτρεπαν στους κατασκευαστές να χρησιμοποιούν όλες τις εκλεκτές ποικιλίες καπνών για τα μίγματα, ώστε να προσδίδουν στο τσιγάρο άρωμα και γεύση άγνωστα έως τότε.

Μέχρι το 1884 η εισαγωγή ελληνικού καπνού στην Αίγυπτο απαγορευόταν. Η εμπορική και τελωνειακή σύμβαση του 1884 επέτρεψε την εισαγωγή ελληνικού καπνού, επιτρέποντας παράλληλα ως αντάλλαγμα στις Αιγυπτιακές αρχές να ψάχνουν για παράνομο καπνό στα ελληνικά καπνομάγαζα, ενέργεια που θεωρήθηκε προδοτική και ταπεινωτική για τους Έλληνες της Αιγύπτου.

Το 1890 η Αιγυπτιακή κυβέρνηση με διάταγμα, που ήταν αποτέλεσμα συνδυασμένων προσπαθειών των Ελλήνων καπνεμπόρων και της Ελληνικής

Κυβέρνησης, θα απαγορεύσει την καπνοκαλλιέργεια στην Αίγυπτο αφού τα αιγυπτιακά καπνά ήταν κατώτατης ποιότητας ακατάλληλα για την κατασκευή των αιγυπτιακών χειροποίητων τσιγάρων, αυξάνοντας παράλληλα και τα δημόσια έσοδα από την αύξηση των τελωνειακών δασμών.

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

Η επιτυχημένη και κερδοφόρα επιχείρηση του χειροποίητου αιγυπτιακού τσιγάρου σύντομα έγινε στόχος. Πολύ γρήγορα κυκλοφορούν οι απομιμήσεις των αιγυπτιακών τσιγάρων σε ευρωπαϊκές χώρες και στην Αμερική όπου χρησιμοποιείται το όνομα «αιγυπτιακό τσιγάρο», χωρίς όμως να παράγεται στην Αίγυπτο.

Για τη μείωση του κόστους παραγωγής παρατηρούμε τη νόθευση των αρωματικών τουρκικών καπνών με την εισαγωγή κατώτερης ποιότητας καπνών από τη Σοβιετική Ένωση, την Κίνα και την Ιαπωνία.

Από το 1906 παρατηρούμε επίσης τη μείωση της εξαγωγής τσιγάρων από την Αίγυπτο που οφειλόταν κυρίως στους δασμούς που επέβαλλαν οι ευρωπαϊκές χώρες και ιδιαίτερα η Γερμανία που απορροφούσε περίπου το μισό των εξαγωγών. Επί πλέον η αιγυπτιακή κυβέρνηση, για λόγους δημοσιονομικής πολιτικής, αρνιόταν την επιστροφή των τελών επί των εισαγομένων καπνών (drawback). Μόνο το Νοέμβριο του 1926 όταν πλέον το αιγυπτιακό τσιγάρο άρχισε να εκτοπίζεται από την παγκόσμια αγορά η επιστροφή του drawback έφτασε στο 100%.

Όπως είπε και ο Νέστωρ Τσανακλής, Οκτώβριος του 1924, «Εχάσαμεν δια παντός την εξαγωγήν». Εκείνη τη χρόνια η εξαγωγή είχε πέσει στο χαμηλότερο σημείο της στα 171.910 χιλιόγραμμα από 702.813 χιλιόγραμμα το 1905.

Οι ελληνικές επιχειρήσεις αλλά και οι αρμένικες της Αιγύπτου που ξεκίνησαν ως οικογενειακές, δεν μπόρεσαν να ξεφύγουν από το στενό οικογενειακό τους χαρακτήρα με αποτέλεσμα η διάρκεια ζωής τους να είναι περιορισμένη.

Στις αρχές του 1900 έχουμε την εισβολή του οργανωμένου διεθνούς κεφαλαίου στην ανερχόμενη αιγυπτιακή αγορά η οποία δε βρήκε καμία αντίσταση από τις ελληνικές και αρμένικες επιχειρήσεις με αποτέλεσμα ένα μεγάλο μέρος τους να απορροφηθεί σταδιακά από την Eastern.

Το 1907 η British American Tobacco Co. (TBA), αργότερα Eastern Tobacco Co, αγοράζει την Maspero Freres Limited, το μοναδικό αγγλικό οίκο στην Αίγυπτο, και σταδιακά τις ελληνικές εταιρείες S.A. des Tabacs et Cigarettes Paratheologos και Σ. Μαυρίδης Ltd. και τις αρμένικες εταιρείες Gamsaragan, Melkonian, Soussa και Kivork Ipekian Ltd. Οι υπόλοιπες ελληνικές εταιρείες συνέχισαν την κατασκευή χειροποίητων τσιγάρων με εξαίρεση την καπνοβιομηχανία των αδελφών Κουταρέλλη η οποία και αυτή με τη σειρά της εγκατέστησε σιγαροποιητικές μηχανές για να γίνει πιο ανταγωνιστική στην εσωτερική αγορά.

Τα τσιγάρα με ανατολικά καπνά άρχισαν σταδιακά να χάνουν την ηγεμονία τους με την εξάπλωση των αμερικανικών καπνών Βιρτζίνια. Σιγά σιγά, οι ανά τον κόσμο ελληνικές επιχειρήσεις συρρικνώνονται, σταματούν τη λειτουργία τους ή εξαγοράζονται από τις πολυεθνικές του κλάδου.

Οι ανάγκες της καπνοβιομηχανίας σε τσιγαρόχαρτο μονόχρωμο, δίχρωμο και τέλος τρίχρωμο ή καλλιτεχνικά διακοσμημένο, κουτιά συσκευασίας, χαρτονένια και τσίγκινα, λιθογραφημένα με πολύχρωμες ανατολίτικες και φαραωνικές παραστάσεις και διαφημιστικό υλικό, ευνόησαν τη βιομηχανία λιθογραφείων/τυπογραφείων. Οι Έλληνες ίδρυσαν πρώτοι λιθογραφεία για την κοπή του τσιγαρόχαρτου και την προσαρμογή του σε ταινίες και σωλήνες με τα σήματα των καταστημάτων και τα πολύχρωμα και ντιζαϊνάτα κουτιά χαρτονένια ή τσίγκινα / μεταλλικά και τις αντίστοιχες ετικέτες και τις μικρές φωτογραφίες καλλιτεχνίδων, επιστόμιο από φελλό, χρυσό (22 καρατιών) άχυρο, αλουμίνιο, κλπ. Οι Έλληνες καπνοβιομήχανοι Παπαθεολόγου, Τόκκος, Πρωτόπαπας, Μελαχροινός, κ.ά. συνοδεύουν τα τσιγάρα με ασπρόμαυρες και επιχρωτισμένες φωτογραφίες με ρετρό εικόνες καλλονών. Στο οπισθόκαρτο τυπώνονται προσφορές δώρων, κουπονιών κ.ά.

ΣΥΛΛΟΓΙΚΕΣ ΔΙΕΚΔΙΚΗΣΕΙΣ

Οι συνθήκες εργασίας των καπνεργατών στα πρώτα χρόνια ανάπτυξης της αιγυπτιακής καπνοβιομηχανίας και η εισβολή των σιγαροποιητικών μηχανών αργότερα, δημιούργησαν τις κατάλληλες συνθήκες για μια σειρά οργανωμένων κοινωνικών αγώνων. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η σύνθεση του εργατικού δυναμικού, από Έλληνες, Αρμένιους και Αιγύπτιους μια και οι δυο πρώτες ομάδες είχαν για εργοδότες τους ομοεθνείς τους. Ανάλυση του φαινομένου είναι αντικείμενο άλλης έρευνας σχετικό με την πορεία του εργατικού κινήματος και τη συμβολή - συμμετοχή των ξένων υπηκόων στο αιγυπτιακό συνδικαλιστικό κίνημα.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Στα πενήντα χρόνια ηγεμονίας τους τα χειροποίητα αιγυπτιακά τσιγάρα κέρδισαν τις προτιμήσεις βασιλέων, αρχηγών κρατών, ηθοποιών και της ελίτ κάθε εποχής. Τα χειροποίητα αιγυπτιακά τσιγάρα με τα ανατολικά καπνά άρχισαν σταδιακά να χάνουν την ηγεμονία τους με την εξάπλωση των αμερικανικών καπνών Βιρτζίνια που τα προωθούσαν αμερικανικές πολυεθνικές. Σιγά σιγά, οι ανά τον κόσμο ελληνικές επιχειρήσεις συρρικνώνονται, σταματούν τη λειτουργία τους αφού οι περισσότερες ήταν οικογενειακού χαρακτήρα ή εξαγοράζονται από τις πολυεθνικές του κλάδου.

Σήμερα μόνο τα συλλεκτικά πλέον τσίγκινα κουτιά και οι πικάντικες κάρτες θυμίζουν το ένδοξο παρελθόν του χειροποίητου «αιγυπτιακού τσιγάρου» με τα «τουρκικά καπνά», δημιούργημα όμως της ελληνικής πρωτοβουλίας της διασποράς.

**περίληψη της έρευνας Η αιγυπτιακή καπνοβιομηχανία και οι Έλληνες της Αιγύπτου.*